

Stanisław Wyspiański: spadkobierca wielkich romantyków

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Wyspiański, *Akropolis*, [w:] Stanisław Wyspiański, *Dramaty wybrane*, t. 2, Kraków 1972, s. 85–88.
- Źródło: Stanisław Wyspiański, *Wyzwolenie*.

Stanisław Wyspiański: spadkobierca wielkich romantyków

Stanisław Wyspiański, ilustracja do aktu I dramatu *Legenda II*.

Źródło: domena publiczna.

Wręczenie Stanisławowi Wyspiańskiemu wieńca z napisem „44” po premierze *Wesela* było symbolicznym uznaniem artysty za nowego wieszczę narodowego. Autor sztuki, zaskoczony nagłym uwielbieniem publiczności, przyjął jednak tę rolę z pełną odpowiedzialnością. Jego dramaturgia stała się świadectwem troski o ojczyznę, a w kolejnych dziełach często powracał do tematyki narodowyzwoleniczej. Nie zawsze jednak spełniał oczekiwania czytelników. Zamiast cudownego odrodzenia Polski wieszczył bowiem potrzebę czynu podjętego przez całe społeczeństwo i trzeźwego przemyślenia zbiorowych traum i lęków.

Twoje cele

- Rozpoznasz główne cechy dramaturgii Stanisława Wyspiańskiego.
- Określisz stosunek autora *Wesela* do tradycji romantycznej.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób Stanisław Wyspiański przetwarzał mity narodowe w swoich dziełach.

Przeczytaj

Stanisław Wyspiański

Stanisław Wyspiański, *Autoportret* (1902).

Źródło: domena publiczna.

Stanisław Wyspiański do dziedzictwa wieszczów konsekwentnie odwoływał się także w innych utworach. Po wystawieniu *Wesela* przystąpił do pracy nad sztuką, w której wrócił do tematyki narodowej poruszanej w poprzednim dziele. Wydane w 1903 roku *Wyzwolenie* bezpośrednio nawiązywało do *Dziadów* Adama Mickiewicza – główny bohater dramatu nosi bowiem znaczące imię: Konrad. Nie jest to jednak ten sam Konrad, który „cierpiał za miliony” w sztuce wielkiego romantyka. Wyspiański wprowadza tę **symboliczną** postać w nowy kontekst, stawia przed problemami Polski w czasie przełomu wieków. Konrad sprzeciwia się **idealistycznym** postawom romantyków, którzy oczekiwali cudownego wyzwolenia narodu spod ucisku zaborców. Uznaje ich wizję za utopijne, a zamiast **mistycznej** wiary w cud głosi potrzebę czynu. Pragnie obudzić w narodzie wolę walki o samostanowienie i uwolnić go z okowów odrealnionej poezji. Kieruje pod adresem sztuki podobne oskarżenia do tych, które bohater *Dziadów* formułuje przeciwko Bogu. Podczas gdy Mickiewiczowski Konrad zwracał się do Stwórcy: „Odezwij się, – bo strzelę przeciw Twojej naturze; / [...] / Krzyknę, żeś Ty nie ojcem świata, ale... / Carem!”, postać z dramatu Wyspiańskiego woła: „Poezjo, precz!!! Jesteś tyranem!!!”. Zdania te padają podczas finalnego dialogu Konrada z Geniuszem, którego można uznać za uosobienie sztuki romantycznej, a nawet za samego Adama Mickiewicza. Opis stroju Geniusza łudzaco przypomina bowiem projekt pomnika romantycznego poety powstałego w Krakowie w ostatniej dekadzie XIX wieku na podstawie pomysłu Teodora Rygiera.

Stanisław Wyspiański, *Wernyhora* (projekt witraża do katedry wawelskiej, 1902). Legendarny kozacki wieszcz Wernyhora jest jedną z najważniejszych zjaw ukazujących się bohaterom dramatu w drugim akcie *Wesela*.

Źródło: domena publiczna.

Krakowski pomnik Adama Mickiewicza autorstwa Teodora Rygiera, odsłonięty w 1898 roku.
Źródło: domena publiczna.

wyłaszczane podczas politycznych wieców.

Drugi akt *Wyzwolenia* ukazuje Konrada dyskutującego z postaciami określonymi w didaskaliach jako Maski, reprezentującymi popularne poglądy wyznawane przez Polaków. Jego zmagania można traktować jako spojrzenie w głąb duszy – nie własnej, ale duszy całego narodu. W rozmowie z Maskami bohater formułuje program wyzwolenia Polski. Jest to wizja przewyciężenia zarówno ucisku zewnętrznego (wywieranego przez państwa zaborcze), jak i presji wewnętrznej, powodowanej idealistycznymi wyobrażeniami. Trzeci akt jest natomiast ostatecznym rozrachunkiem z poezją romantyczną. Konrad wygłasza monolog, wyrażając triumf czynnej postawy nad biernym oczekiwaniem. Zwycięstwo Konrada jest jednak pozorne. Akcja dramatu okazuje się tylko przedstawieniem, kolejną sztuką wystawianą na deskach teatru. Aktorzy odchodzą i na scenie pozostaje samotny bohater. Choć Konrad zostaje opuszczony przez rodaków, wyraża niezachwianą wiarę w sens walki o wyzwolenie. To istotna cecha dramaturgii Wyspiańskiego: mimo ukazania nędzy polskiego społeczeństwa i przeszkód na drodze do osiągnięcia niepodległości, w dziełach autora *Wesela* jest zawsze obecna romantyczna nadzieja na odrodzenie narodu.

Słownik

idealizm

(z łac. *idealis* – idealny, od gr. *idea* – kształt, wyobrażenie) – przekonanie, że realnie istniejącą rzeczywistością jest tylko świat idei – wiecznych, niezmiennych, doskonałych

Okoliczności wystawienia *Wyzwolenia* były nietypowe. Miejszem akcji dramatu Wyspiański uczynił scenę Teatru Miejskiego w Krakowie – ten sam budynek, w którym odbyła się rzeczywista premiera spektaklu. Widz od początku miał zatem świadomość oglądania teatru w teatrze. *Wyzwolenie* rozpoczyna się od próby aktorów przygotowujących się do wystawienia nowej sztuki. Potem następuje seria scen przedstawiających polskie społeczeństwo. Podobnie jak wcześniej w *Weselu*, Wyspiański ukazuje rozległą panoramę i umieszcza w dramacie reprezentantów różnych środowisk. Artysta rezygnuje z **realistycznej** podbudowy: bohaterowie wyrażają swoje poglądy w sposób bezpośredni, większość ich wypowiedzi przypomina przemowy

wzorów wszystkich rzeczy materialnych, a świat materialny, poznawalny zmysłami, jest jedynie odzwierciedleniem rzeczywistości idealnej

metafizyka

(łac. *methaphysica*) – jedna z głównych dyscyplin filozofii rozważająca ogólne własności bytu i ostateczne przyczyny rzeczy; w potocznym rozumieniu rozważania o tym, co niepoznawalne, tajemnicze, niedostępne zmysłom i doświadczeniu

mistycyzm

(z gr. *mystikos* – tajemny) – termin określający różnorodne przeżycia religijne oparte na indywidualnej więzi z rzeczywistością pozazmysłową, Bogiem

realizm

(franc. *réalisme*, z łac. *realis* – rzeczywisty, prawdziwy, od *res* – rzecz, fakt) – w literaturze prąd spopularyzowany w prozie II połowy XIX wieku, dążący do jak najwierniejszego odzwierciedlenia świata znanego czytelnikowi z codzienności; realisci opisywali wydarzenia, bohaterów i ich egzystencję w sposób reprezentatywny dla przedstawianej w utworze grupy społecznej

symbolizm

(z gr. *symbolon* – znak) – kierunek w sztuce zapoczątkowany przez poetów francuskich w II połowie XIX wieku, zakładający rezygnację z bezpośredniego opisu emocji, opierał się na sugerowaniu wzruszeń i nastrojów, operował wieloznacznymi symbolami w celu wyrażenia treści, które nie mają jednoznacznego określenia w systemie językowym

Prezentacja multimedialna

Narodowa mitologia w dramatach Stanisława Wyspiańskiego

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją i wynotuj mity narodowe, do których Stanisław Wyspiański nawiązywał w swoich dziełach dramaturgicznych.

Polecenie 2

Wyjaśnij, na czym polegało literackie opracowanie mitu narodowego w wybranym dramacie Wyspiańskiego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz tytuły dramatów, w których Wyspiański przedstawił współczesne mu polskie społeczeństwo.

Wesele

Noc listopadowa

Legenda

Akropolis

Wyzwolenie

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Rozstrzygnij, które spośród podanych zdań są prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Falsz
Wyspiańskiego okrzyknięto nowym wieszczem narodowym dopiero po wystawieniu <i>Wesela</i> w 1901 roku.	☐	☐
Dramat <i>Wyzwolenie</i> jest wyrazem hołdu dla poezji romantycznej.	☐	☐
Wyspiański odwoływał się w dramatach zarówno do legend, jak i do faktów historycznych.	☐	☐
Akcja <i>Nocy listopadowej</i> została oparta w całości na rzeczywistych wydarzeniach.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Wymień przynajmniej trzy nawiązania do dramatu romantycznego obecne w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego.

Tekst do ćwiczeń 5 i 6

« Stanisław Wyspiański

Wyzwolenie

Akt I, scena 4

KAZNODZIEJA

Do góry bracia, do góry,
gdzie orzeł, ptak białościory
roztoczy nad nasze głowy
osłonę skrzydeł.

Do góry bracia, do lotu,
do wyżyn, uniesień ducha,
pod gwiazdy, duchem wzwyż.

Patrzajcie, oto krzyż!

Bóg moich wywodów słucha.

Do góry, bracia, do góry.

Zapominajcie doli,
ściganej marą straszydeł.

Do góry, bracia, do góry,
gdzie orzeł ptak białościory,
wolen krat, więzów, sideł,
roztoczy na nasze głowy
osłonę szeroką skrzydeł.

Za chmury, bracia, do lotu,
do wyżyn, gdzie Bóg wszechwładny,
czoła podnieście i szpady
w przysiędze za Miłość wieczną,
za wierność niebieskiej nagrody,
którą weźmiecie z zagłady
zła i niewoli, i nędzy,
w ciał wielkim zniszczeniu i skrusze,
ratując dusze, dźwigając dusze,
do góry, bracia, do góry,
gdzie orzeł ptak białościory
Polskę na skrzydłach ponosi.

CHÓR

Polskę Bóg przez ciebie głosi!

KAZNODZIEJA

Bóg Polskę we mnie głosi!!!

CHÓR

Do góry myślą, do góry,
gdzie orzeł ptak białościory!

Źródło: Stanisław Wyspiański, *Wyzwolenie*.

Ćwiczenie 5

Jakie idee głosi Kaznodzieja w powyższej scenie *Wyzwolenia*? Sformułuj wypowiedź pisemną na 100 słów.

Ćwiczenie 6

Porównaj przywołaną scenę z *Wyzwolenia* z *Widzeniem* Księdza Piotra z III części *Dziadów* Adama Mickiewicza. Sformułuj wypowiedź pisemną na 150 słów.

Ćwiczenie 7

W czym, na gruncie poetyki i treści, *Wesele* Wyspiańskiego różniło się od dramatów romantycznych? Sformułuj wypowiedź pisemną.

Ćwiczenie 8

Spośród czterech wieszczów narodowych wskaż tego, którego twórczość najbardziej przypomina twoim zdaniem dramaturgię Wyspiańskiego. Uzasadnij swój wybór w wypowiedzi pisemnej.

Praca domowa

Zastanów się, czy Stanisława Wyspiańskiego można nazwać wieszczem narodowym. Wypisz argumenty i kontrargumenty, a następnie skonfrontuj swoje zdanie z opiniami innych uczniów z klasy.

Dla nauczyciela

Autor: Bożena Święch

Przedmiot: język polski

Temat: Stanisław Wyspiański: spadkobierca wielkich romantyków.

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne.

II Kształcenie językowe

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;

5) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki.

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych.

2. Mówienie i pisanie.

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnia, komentarze, głos w dyskusji.

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różne konteksty.

Kształtowane kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- rozpoznaje cechy dramaturgii Stanisława Wyspiańskiego;
- porównuje fragmenty dramatów Stanisława Wyspiańskiego z dramatami Adama Mickiewicza;
- analizuje sposób funkcjonowania mitów narodowych we fragmentach dramatów Stanisława Wyspiańskiego;
- utrwała wiadomości o dramatach romantycznych;
- formułuje wypowiedź argumentacyjną;
- wykorzystuje w interpretacji dramatów Stanisława Wyspiańskiego konteksty: historyczny, kulturowy, biblijny, mitologiczny.

Strategie nauczania

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania

- metoda pogładowa,
- rozmowa kontrolowana,
- metoda ćwiczeń przedmiotowych,
- praca z tekstem literackim.

Formy zajęć

- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- praca całego zespołu klasowego,
- analizowanie tekstów/porównywanie,
- samokształcenie.

Środki dydaktyczne

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica/ kartka papieru, pisak/kreda,
- karta pracy.

Przebieg zajęć

Faza wstępna

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie przypomnieli cechy romantycznego wieszca.
2. Uczniowie wymieniają cechy. Przykładowo podają:
  - poeta genialny,
  - natchniony,
  - przewidujący przyszłość,
  - wizjoner,
  - jasnowidz.
3. Nauczyciel wskazuje uczniom związek wykonanego ćwiczenia wstępnego z celem i tematem lekcji.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie analizują tekst oraz grafikę wprowadzającą w e-materiale do rozważań na temat związków twórczości dramatycznej Stanisława Wyspiańskiego z dramatami romantyków i redagują pytania, na które tekst udziela odpowiedzi. Przykładowo:
  - Jakie dziedziny sztuki odnajdujemy w dorobku artystycznym Stanisława Wyspiańskiego?

- Co zadecydowało o nazwaniu Stanisława Wyspiańskiego nowym wieszczem narodowym?
- Jakie były początki kariery artystycznej Stanisława Wyspiańskiego?
- W których utworach autora *Wesela* widoczne są inspiracje dziełami romantyków?
- Czego dotyczą podobieństwa *Wyzwolenia* do III części *Dziadów*?

2. Wybrani/chętni uczniowie odczytują zredagowane pytania, pozostali uczniowie udzielają na nie ustnych odpowiedzi.

3. Nauczyciel proponuje uczniom obejrzenie prezentacji multimedialnej zamieszczonej w e-materiale i notowanie na jego podstawie odpowiedzi na pytania:

- Do których mitów narodowych nawiązuje Stanisław Wyspiański w swoich dramatach?
- Czym jest mit narodowy?
- Jaką funkcję pełnią mity narodowe?

4. Po obejrzeniu filmu uczniowie wykonują ćwiczenia z e-materiału. Zaznaczają tytuły dramatów, w których Stanisław Wyspiański zobrazował polskie społeczeństwo, łączą tytuł dramatu z występującą w nim postacią mityczną. Sprawdzają poprawność odpowiedzi z podpowiedziami zamieszczonymi w e-materiale.

5. Uczniowie głośno odczytują fragmenty aktu I sceny 4 *Wyzwolenia* Stanisława Wyspiańskiego. Słuchający notują na podstawie tekstu odpowiedzi na pytania:

- Jaką wizję Boga i religii prezentuje Kaznodzieja w swoim monologu?
- Co mówi Kaznodzieja o losie narodu?

Faza podsumowująca

1. Uczniowie przygotowują dwie kartki; jedną z napisem PRAWDA, drugą z napisem FAŁSZ.

2. Nauczyciel odczytuje głośno zdania pochodzące z ćwiczenia zamieszczonego w e-materiale, może też zredagować własne, które wynikają z lekcji, i prosi uczniów o podnoszenie kartki z odpowiednim napisem. To ćwiczenie stanowi formę ewaluacji zajęć.

Zadanie domowe

Nauczyciel formułuje na podstawie e-materiału polecenie pracy domowej do wyboru:

1. Porównaj przywołaną w e-materiale scenę z *Wyzwolenia* Stanisława Wyspiańskiego z *Widzeniem* Księdza Piotra w III części *Dziadów* Adama Mickiewicza. Sformułuj wypowiedź pisemną zawierającą co najmniej 300 słów.

lub

2. Przeczytaj zamieszczone w e-materiale fragmenty aktu III, sceny 6–7 dramatu *Akropolis* i wyjaśnij, kim były postaci biblijne będące pierwowzorami bohaterów pojawiających się w zacytowanych scenach dramatu.

Materiały pomocnicze

Stanisław Wyspiański, *Dramaty wybrane*, t. 1–2, Warszawa 1972,

Stanisław Wyspiański, *Warszawianka, Lelewel, Noc listopadowa*, Wrocław 1974.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Prezentację multimedialną zamieszczoną w e-materiale proponuję wykorzystać w części realizacyjnej zajęć. Nauczyciel może też wykorzystać ją w czasie lekcji poświęconych dramaturgii Adama Mickiewicza.